

Demokrati og menneskerettigheter

▶▶ START MED OSS ◀◀

Europarådet

Pakt for opplæring i demokrati og menneskerettigheter

EN PAKT
som GJELDER
ALLE

COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE

Demokrati og menneskerettigheter

▶▶ START MED OSS ◀◀

Europarådet

Pakt for opplæring i
demokrati og
menneskerettigheter

EN PAKT

som GJELDER
▶▶▶▶▶ ALLE

Synspunktene i dette dokumentet er forfatterens ansvar og reflekterer ikke nødvendigvis Europarådets offisielle politikk.

Alle henvendelser om gjengivelse eller oversettelse av hele eller deler av dokumentet, rettes til Europarådets direktorat for kommunikasjon (F-67075) Strasbourg Cedex eller publishing@coe.int). Alle andre henvendelser om denne publikasjonen, rettes til Europarådets opplæringsavdeling.

Utgiver:
Elena Díez Villagrasa

Grafisk design, layout og illustrasjoner:
Pampaneo

Utdanningsdirektoratet står for
oversettelse og publikasjon på norsk.

Eksempler i heftet Pakten for alle er hentet fra
noen av Europarådets medlemsland.

Originalpublikasjonen på engelsk er utgitt
med velvillig støtte fra Finland.

Hva finner du her?

1	Hvorfor trenger vi en pakt?	5
2	Hva er menneskerettigheter?	6
3	Hva er demokratisk medborgerskap?	8
4	Hva er opplæring i demokratisk medborgerskap og menneskerettigheter?	11
5	Hva er prinsippene for menneskerettigheter og demokrati?	13
	▶ Verdsatte mangfold	14
	▶ Inkludere alle	16
	▶ Gi alle samme muligheter	17
	▶ Respektere menneskeverdet	18
	▶ Leve i fred	19
6	Hvem er involvert i opplæring i demokrati, medborgerskap og menneskerettigheter?	20
7	Respekterer skoler og organisasjoner menneskerettigheter og demokrati?	23
8	Hva kan vi gjøre for å fremme demokrati, medborgerskap og menneskerettighetsopplæring?	26

Europarådets Pakt om opplæring i demokratisk medborgerskap og menneskerettigheter er et rettslig dokument om ting som angår oss alle.

I dette heftet får du vite mer om hva Pakten handler om og hvordan den påvirker hverdagen din.

I dette heftet kan du lese om flere emner som gjør at du forstår Pakten bedre.

Eksempler

Ideer for aktiv handling

Viktige ideer å kjenne til

Refleksjon:
Skilpadder symboliserer visdom i mange kulturer. Stans opp og tenk over det du har lest når du ser en.

1 Hvorfor en Pakt?

Europarådet ble grunnlagt i 1949. Her deltar land som deler disse verdiene:

- ▶ **MENNESKERETTIGHETER**
- ▶ **DEMOKRATI**
- ▶ **RETTSSTAT**

Pakten om opplæring i demokratisk medborgerskap og menneskerettigheter ble utviklet for å sikre at disse verdien fremmes gjennom utdanning. En pakt er vanligvis et rettslig dokument som forklarer hva myndighetene i ulike land er enige om å gjøre på et bestemt område.

Rettsstat betyr at myndighetene i et land, som for eksempel regjeringer, må følge loven på samme måte som alle innbyggerne. De kan ikke gjøre som de vil bare fordi de er myndigheter. Du får vite mer om **MENNESKERETTIGHETER** og **DEMOKRATI** i kapittel 2 og 3.

Men det er også opp til alle mennesker å sørge for at bestemmelsene i Pakten følges der vi bor.

Her finner du forslag og ideer om hvordan du også kan delta fordi demokrati og menneskerettigheter begynner med oss!

I 2010 godkjente alle Europarådets 47 medlemsstater Pakten. Da regjeringene i disse landene gjorde det, ble de enige om å:

- ▶ anerkjenne at det er viktig å gi opplæring i demokratisk medborgerskap og menneskerettigheter;
- ▶ følge ideene og anbefalingene i dette dokumentet, og respektere lovene og reglene i sine land og de viktigste ønskene til menneskene som bor der.

Ikke forveksle Europarådet med EU som har 27 medlemsstater!

Pakten handler om opplæring for demokratisk medborgerskap og menneskerettigheter. Men nøyaktig hva betyr dette?

2 Hva er menneskerettigheter?

Menneskerettigheter gjenspeiler hva folk **trenger** for å kunne leve i verdighet. Når menneskerettigheter ikke overholdes, blir folk behandlet som om de ikke skulle være mennesker.

Menneskerettigheter handler om det ingen kan ta fra deg.

Hva trenger du for å kunne leve godt, trygt og sunt, og for å vokse opp?

Trenger du noe av dette fordi du ikke er voksen ennå? I så fall hva?

Menneskerettigheter overholdes ikke alltid, så internasjonale lovtekster er blitt skrevet i historiens løp for å verne om dem. En av de viktigste er **Den universelle Menneskerettighetserklæringen**. Med denne erklæringen ble land over hele verden for første gang enige om å beskytte menneskerettigheter. Men det er ikke det eneste dokumentet; i Europa er **Den europeiske menneskerettskonvensjon** et meget viktig dokument for å verne om menneskerettighetene.

Dette skjedde i 1948 etter to fryktelige verdenskriger, der menneskerettigheter overhodet ikke ble respektert.

Finn mer informasjon på www.echr.coe.int/ECHR

Menneskerettighetene er de samme for alle mennesker overalt i verden.

Barn har bestemte behov: De er mer sårbare fordi de vokser opp og utvikler seg. Derfor er barns rettigheter skrevet på en mer spesifikk måte og i et eget dokument, **FNs konvensjon om barnets rettigheter (Barnekonvensjonen)**

Mennesker yngre enn 18 år.

- ☐ Se på listen over dine behov som du skrev ned tidligere, og sjekk etter i **FNs BARNEKONVENSJON** for å se om ditt behov er oppført som en rettighet.

EKSEMPLER PÅ RETTIGHETER SOM ER SKREVET NED I FNs BARNEKONVENSJON

- ☐ retten til liv og utvikling
- ☐ retten til ikke å bli utsatt for diskriminering
- ☐ retten til navn og nasjonalitet
- ☐ retten til omsorg fra foreldre eller andre ansvarlige personer
- ☐ retten til beskyttelse mot alle former for vold eller overgrep
- ☐ retten til helse og helsetjenester
- ☐ retten til å leve under gode forhold som fremmer utviklingen din
- ☐ retten til utdanning
- ☐ retten til fritid, lek og kultur
- ☐ retten til å si dine meninger og at de tas hensyn til
- ☐ retten til å ha egne tanker, tro og religion
- ☐ retten til å delta i og bli medlem av grupper og organisasjoner sammen med andre barn
- ☐ retten til privatliv
- ☐ retten til å ha tilgang til informasjon
- ☐ retten til særskilt beskyttelse for barneflyktninger
- ☐ retten til særskilt beskyttelse og støtte for barn med funksjonshemninger
- ☐ retten for barn med minoritetsbakgrunn til å lære og bruke sine familiers språk, religion og tradisjoner
- ☐ retten til særskilt beskyttelse av barn som er rammet av krig

Du finner hele avtaledokumentet fra 20. november 1989 her:
<http://www.unicef.org/magic/briefing/uncorc.html>

Kjenner du situasjoner der menneskerettigheter ikke er blitt respektert (fra venner, bøker, TV, ting du har vært vitne til, eller lignende)?

Har du noensinne opplevd at dine rettigheter ikke ble respektert? Hva gjorde du da?

Hva bør folk gjøre når deres rettigheter eller andres rettigheter ikke blir respektert?

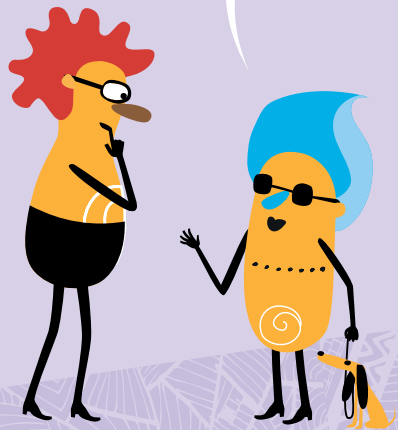
Minoriteter er grupper av mennesker som snakker et annet språk eller har annen tro eller tradisjoner enn flertallet av befolkningen på et bestemt sted.

3 Hva er demokratisk medborgerskap?

Demokrati er en av mange mulige måter å organisere mennesker på. Det er en styreform for et land, ja til og med for en bygd eller et klasserom.

Hvordan kan vi kjenne igjen et demokrati?

☐ Sjekk om stedet der du bor, er et demokrati

- ☐ Folket bestemmer selv i saker som er viktige for dem.
- ☐ Som oftest er det ikke folk selv som tar avgjørelser, men de stemmer for å velge noen som skal representere dem og deres ideer når avgjørelser tas.
- ☐ De valgte representantene handler til beste for alle og ikke ut fra sine egne interesser. De må begrunne hvorfor de handler slik de gjør, og de er ansvarlige for sine handlinger.
- ☐ Folk kan gjøre andre ting for å påvirke avgjørelser enn å stemme. De kan for eksempel demonstrere mot saker de er uenige i eller delta i organisasjoner.
- ☐ **Grunnloven** i et land og andre lover reflekterer enighet mellom **borgerne** – dvs. innbyggerne i landet – om regler og prinsipper som skal følges.
- ☐ Avgjørelsene tas i samsvar med hva folkeflertallet mener, men synspunktene til mindretallet tas også hensyn til og minoritetsgrupper beskyttes.

En grunnlov definerer hvordan lover lages og beskyttes. Grunnloven sier også hvem som beskytter lovene, og definerer forholdet mellom myndighetene og landets innbyggere.

Demokrati er et system for å organisere grupper av mennesker. **Så demokrati kan virkelig begynne med oss selv!**

Finnes det regler på skolen eller i klubben din, regler som alle følger for å kunne jobbe, leve og gjøre ting sammen?

Hvilke rettigheter og hvilket ansvar har du?

Hvem har laget reglene?

Kan reglene endres? I så fall hvordan?

Hva skjer om folk ikke følger reglene?

De to ordene «**demokratisk medborgerskap**», viser sammen til den viktige rollen folk i et samfunn eller land må spille: Folk må ta aktivt del i avgjørelser som angår dem selv og samfunnet.

Jeg er for ung til å stemme
så jeg kan ikke være med!

Nei, det stemmer ikke!
Du kan delta på andre måter, ikke bare
ved å stemme. Se på meg! Jeg går i en
forening der vi gjør ting sammen. En
gang ryddet vi søppel i skogen utenfor
byen, og en gang ble vi med noen gamle
mennesker for å gjøre ting sammen.

Så vi gjør noe for strøket vi
bor i. Da deltar vi, bare på en litt
annen måte.

Du har rett! Det er en skatepark i nærheten av
skolen min. Dit går vi i friminuttene. En gang ville
kommunen bygge en boligblokk der. Det likte vi ikke i
det hele tatt, så noen elever og lærere skrev et
protestbrev mot byggingen. Alle på skolen og i
nabolaget skrev under. Vi stemte ikke, men fikk
forandret på det de hadde bestemt. Så skateparken
vår har vi ennå.

Borgerne i et land kan påvirke
hvordan det er å leve i samfunnet
ved å være med i foreninger og
frivillige organisasjoner som de selv
har startet og driver.

4 Hva er opplæring i demokrati og menneskerettigheter?

Pakten handler ikke bare om **menneskerettigheter** og **demokratisk medborgerskap**, men også om **opplæring**!

Opplæring er en rettighet, men gir også mulighet til flere rettigheter.

Der jeg bor finnes det masse problemer: syke mennesker, mange som ikke har jobb, og mange ungdommer som har kuttet ut skolen. Jeg deltok i et prosjekt med andre ungdommer om våre rettigheter. Der lærte jeg om mine rettigheter og om hvor jeg kunne skaffe hjelp og sørge for at mine rettigheter blir respektert. I prosjektet fikk jeg vite om stipender for videregående skole. Jeg søkte og fikk stipend!

Du kan finne ut mer om prosjekter for ungdommers rettigheter på www.coe.int/enter.

Både **opplæring i demokratisk medborgerskap** og **menneskerettigheter** handler om saker som er viktige for deg som person og som deltaker i samfunnet ditt.

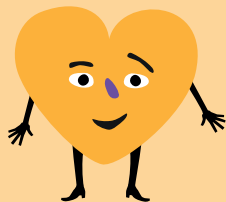
Både **opplæring i demokratisk medborgerskap** og **menneskerettigheter** hjelper oss til å

Forstå
menneskerettighetene
våre og demokratiet
vårt; LÆRE OM DEM;

Erfare og oppleve rettigheter
og demokrati, og verne om
våre og andres rettigheter,
hvis de ikke blir overholdt.
LÆRE FOR DEM;

Du kan erfare og oppleve
prinsippene for
menneskerettigheter og
demokrati
LÆRE GJENNOM DEM.

Både **opplæring i demokratisk medborgerskap** og **menneskerettigheter** er så sammenknyttet at vi i dette heftet snakker om dem som en enkelt idé.

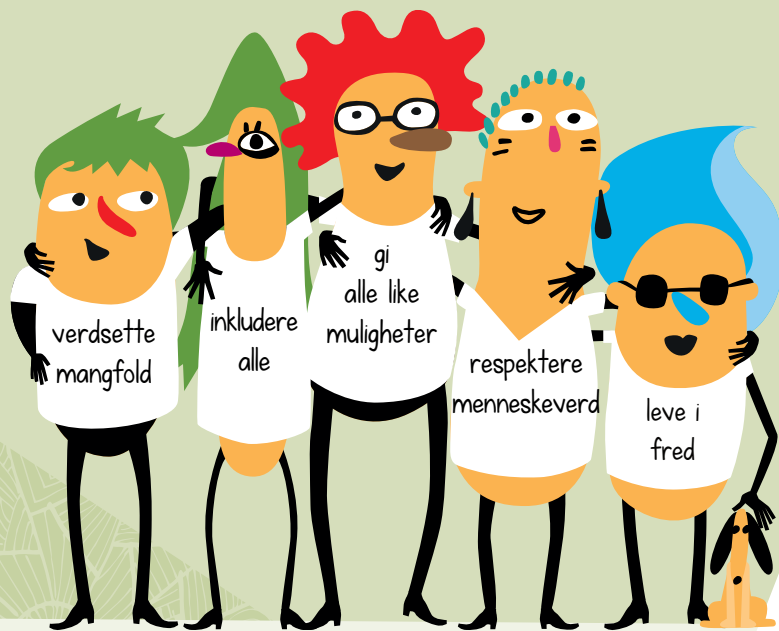

Opplæring for demokratisk medborgerskap og menneskerettigheter = ODM/MR

- Ta en titt på Compasito:
www.coe.int/compasito
- Ta en titt på heftene om levende demokrati:
www.coe.int/edc
- Spør lærere og ungdomsledere om de vet om dette. Disse heftene har informasjon om ODM/MR-aktiviteter for å **lære om** menneskerettigheter og demokrati.

5 Hva er prinsippene for menneskerettigheter og demokrati?

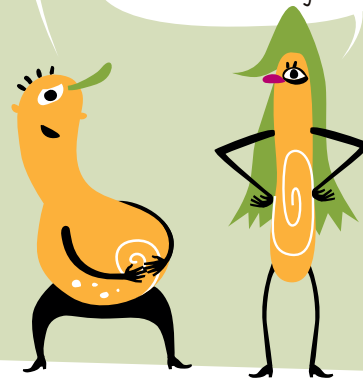

Myndighetene bør sørge for at utdanning respekterer og fremmer disse prinsippene.

Alle bør respektere og fremme disse prinsippene.

Men det er ikke alltid så enkelt i det virkelige liv...

Respekterer din gruppe disse prinsippene?

På de neste sidene ser du et «barometer» ved siden av hvert prinsipp. Det hjelper deg med å svare på spørsmålet. Sett et kryss i hvert barometer etter **hvor mye du mener det finnes av dette i ditt miljø** (i klasserommet, gruppen, klubben osv.).

Verdsette mangfold

Rundt oss finnes det mange ulike kulturer, religioner, opplevelser og forståelser av livet. Det er viktig å respektere alle fordi vi alle har like rettigheter, uansett hva forskjellene består i.

Ofte blir folk diskriminert eller ikke respektert bare fordi de er annerledes. Noen ganger skjer dette fordi andre har feilaktige forestillinger om dem. Forestillingene oppstår fra ting man har hørt eller er overforenklinger. Massemediene gjentar og forsterker ofte disse negative bildene. Det er viktig å tenke seg om før vi godtar at noe som sies om andre mennesker eller grupper, er sant.

Hvilket bilde gir massemediene i landet ditt av mennesker som skiller seg ut fra flertallet?

.....

.....

Hvilket bilde mener du mediene bør gi?

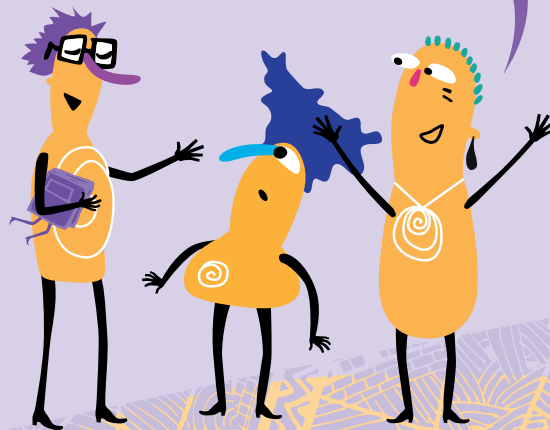
.....

.....

Et «Levende Bibliotek» er som et vanlig bibliotek der lesere låner en «bok» for en stund. Når de har lest boken, leverer de den tilbake til biblioteket. Men det er en forskjell: bøkene i det Levende Biblioteket er mennesker!

De er fra grupper som ofte diskrimineres.

Bøker og lesere snakker med hverandre, slik at leserne kan bli kjent med et virkelig menneske. Det kan forandre de negative forestillingene man kan ha hatt tidligere om en bestemt gruppe mennesker.

Alle er viktige. Vi bør ikke gå glipp av sjansen til å utveksle ideer med ulike folk og lære av hverandre. **Mangfold gjør samfunn rikere.**

En gang var jeg en av «bøkene» i et bibliotek i Tsjekia. Det er velkjent at mange har fordommer mot romfolket. Derfor var jeg litt engstelig for å akseptere forespørselen. Men de som lånte meg, var virkelig interessert i kulturen og skikkene våre, og i livet mitt.

Tenk hvordan det ville vært om vi alle var helt like hverandre. Ville ikke det vært kjedelig?

Verdsette mangfold

Sterkt tilstede

Slett ikke til stede

- Foreslå å organisere ditt eget «levende bibliotek» ved din skole.
- Les hvordan du kan gjøre det på <http://eycb.coe.int/eycbwwwroot/hre/> «Ikke døm en bok etter omslaget! Organiseringsveiledning for Det levende bibliotek.»

Inkludere alle

Har du noensinne følt deg utestengt fra en gruppe?

En gang følte jeg meg virkelig utestengt. Jeg ville spille fotball i friminuttene på skolen. Men alle spillerne var gutter så de ville ikke ha meg med. Både guttene og jentene lo av meg og sa at jenter ikke skal spille fotball. Det var ingen god følelse.

Jeg forstår hva du mener. En gang kunne jeg ikke bli med på skoletur fordi familien min ikke hadde råd til det. Jeg var lei meg. Og etterpå kunne jeg ikke være med på historiene som klassekameratene mine fortalte.

Vi må sørge for å ikke diskriminere noen i samfunnet vårt. For det finnes ingen grunn til at noen skal utestenges fra samfunnet.

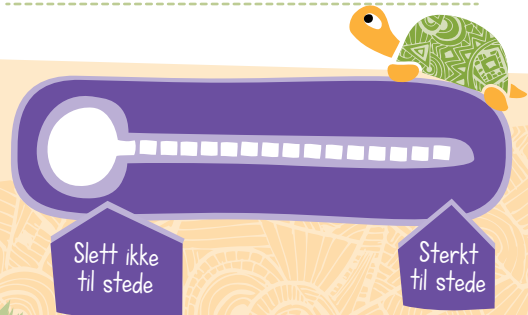
Vi er alle mennesker!

Finnes det noen i klassen eller gruppen din som kan oppleve å bli utestengt? Hvorfor?

Finnes det mennesker der du bor og som ikke blir regnet som en del av lokalsamfunnet?

Hva bør endres i lokalsamfunnet ditt for at alle skal kunne bli inkludert?

Blir gutter og jenter forskjellsbehandlet på skolen eller i organisasjonen din?

Gi alle like muligheter

Fordi vi alle er mennesker, bør vi sørge for at vi behandles som likeverdige og får like muligheter til å delta i samfunnet der vi bor. **Vi har alle de samme rettighetene** selv om vi kommer fra ulike familier, har ulik tro, liker forskjellige mennesker og ting, er gutter eller jenter og har forskjellige evner.

I ungdomsklubben vår i England er det en gutt som heter William. Han har cerebral parese og kan ikke bevege armene og beina, og heller ikke snakke.

Etter at han ble med, har vi vært mer nøye med å planlegge det vi skal gjøre. I starten var det ikke lett, men nå er det naturlig at vi tilpasser oss slik at han også kan være med.

□ Undersøk nærmiljøet ditt.

Merk av favorittstedene dine på et kart. Gå dit og finn ut om folk som har vanskeligheter med å gå, se og høre, kan være der og ha det fint. Kan de bo, arbeide og leke uten problemer og trygt i lokalmiljøet?

En gang skulle vi løpe hinderløp, og dette oss i to lag. Laget til William skulle få ham gjennom løypa på et teppe. Det andre laget valgte ut en som skulle bæres gjennom løypa på et annet teppe.

Heldigvis er ikke William redd av seg, og laget hans måtte bare stoppe noen få ganger når William og alle de andre lo så mye.

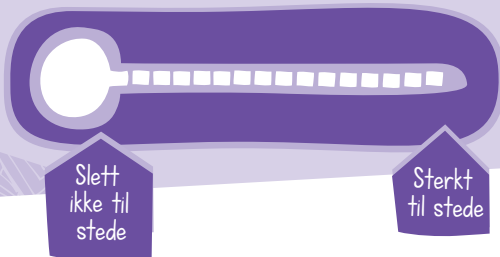
Du får vite mer hos f.eks. Redd Barna og UNICEF.

Respektere menneskeverd

Menneskeverdet er det som fører oss sammen til tross for alle ulikheter. Vi trenger alle å bli verdsatt som mennesker, hverken mer eller mindre. Ingen skal behandle andre grusomt eller voldelig eller snakke til dem på en krenkende måte.

Når mennesker opplever utrygghet på skolen eller i en gruppe fordi noen skremmer, forfølger, eller behandler dem dårlig, eller mobber dem, da blir ikke deres rettigheter som mennesker respektert.

Føler alle seg trygge på skolen eller i gruppen din?

På skolen vår i Portugal oppdaget vi at noen eldre elever mobbet de yngre. Vi laget et skuespill for å vise hvorfor dette skjedde, og hvor sterkt mobbingen gikk mot rettighetene til de yngre elevene.

Vi spilte dette foran de fleste klassene, både for lærerne og for elevene. Alle forsto hvordan vi kan hindre at det skjer igjen.

- Undersøk om det finnes en lokal nødtelefon for barn og unge under 18 år.
- Nødtelefon/alarmtelefon: _____

Leve i fred

Ved å etterleve prinsippene for menneskerettigheter og demokrati kan vi oppnå en fredeligere og mer rettferdig verden. Å leve sammen er ikke alltid lett, og grunner for misforståelser og konflikter vil alltid finnes.

Det er viktig å løse konfliktene **på en fredelig måte**. Dialog er den mest effektive måten fordi det åpner for løsninger som kan aksepteres av alle.

Hvordan håndterer dere konflikter i klassen eller gruppen din?

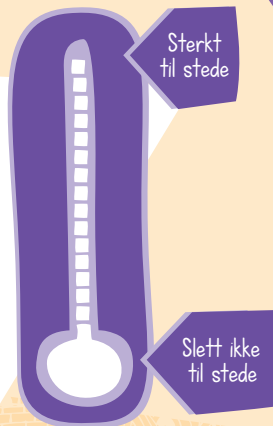

På skolen der jeg går, og på mange andre ungdomsskoler og videregående skoler i Spania, finnes det opplegg for elevmeglring. En upartisk elev hjelper de to elevene som er i konflikt med å finne en positiv løsning for begge uten bruk av vold, men ved å snakke sammen. Systemet med elevmeglring bedrer forholdet mellom elevene. Så man trenger ikke en voksen og unngår bruk av straff. Alle som vil bli elevmeglere, skriver navnet sitt på en liste. Elevmeglernes velges etter flere prosedyrer. De elevene som blir valgt, får opplæring av profesjonelle meglere.

6 Hvem er involvert i opplæring i demokrati og medborgerskap og menneskerettigheter (ODM/MR)

Hvilke tanker får du først av ordet **OPPLÆRING**?

Ofte er svaret **skolen**, men er det virkelig bare der mennesker kan lære?

Hvor har folk mulighet til å lære?
Utvid listen: skole, bibliotek, hjemme,

Myndighetene og **lærerne** våre bør sørge for at det gis opplæring i demokratisk medborgerskap og menneskerettigheter. Dette bør vi lære om fra barnehage til videregående skole, og på universiteter og høyskoler.

Betyr alt dette at ODM/MR ikke bare er for barn og ungdom?

Akkurat! ODM/MR er for alle, uansett alder, fordi læring bør være livet ut!

ODM/MR er for alle og gjennom hele livet.

Ungdomsorganisasjoner og **frivillige organisasjoner** spiller en viktig rolle i opplæring i demokratisk medborgerskap og menneskerettigheter av mange grunner:

- ▶ De bidrar til et bedre samfunnsnivå der de fungerer.
- ▶ De åpner en arena der man kan praktisere menneskerettigheter og demokrati.

Det er viktig for ODM/MR at myndighetene anerkjenner rollen til ungdomsorganisasjoner og frivillige organisasjoner innen opplæring, og støtter disse når det trengs.

Vi lærer også av **erfaringer i hverdagen**, av **omgivelsene våre**, massemediene og **mennesker vi lever sammen med**, naboer, venner og familie.

Når vi arbeider med ODM/MR, er det viktig å involvere menneskene, stedene og institusjonene som har påvirkningskraft på oss.

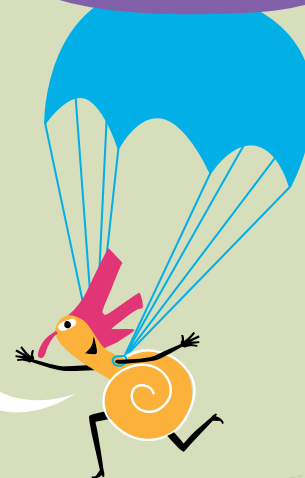
Kan foreldre involvere seg?

Selvsagt!

Jeg har hørt at det finnes organisasjoner for foreldre og foresatte over hele Europa. Hva gjør de?

Disse gruppene av mødre, fedre og omsorgspersoner prøver å bedre samarbeidet mellom skole og hjem. Spesielt gjelder det hva elevene lærer.

Interessant! Men husk at av og til er det ungdommen selv som tar initiativ til å arbeide med ODM/MR.

- Gå tilbake til listen på side 20 om folk og steder som du kan lære av. Fyll ut med nye ideer du fikk i dette kapitlet.

Har du noensinne tenkt på deg selv som lærer for en gruppe eller for medelever? Hvordan kunne dette bidra til et bedre liv for deg og andre mennesker?

Fikk du inspirasjon av eksemplene ovenfor der unge mennesker arbeider for ODM/MR sammen med venner?

Mange ulike steder og mennesker er involvert i opplæring: ODM/MR handler om dem alle. Alle bør derfor ta hensyn til anbefalingene som finnes i Pakten for demokrati og menneskerettigheter.

7 Respekterer skoler og organisasjoner menneskerettigheter og demokrati?

Det er ikke mulig å lære demokrati og menneskerettigheter i omgivelser som selv ikke respekterer dem.

Pakten legger vekt på at institusjoner som arbeider med ODM/MR, særlig **skoler** og **ungdomsorganisasjoner**, skal overholde prinsippene og verdiene i menneskerettighetene og være demokratisk organisert.

Hvordan kan vi finne ut om skoler og ungdomsorganisasjoner praktiserer verdiene som menneskerettigheter og demokrati står for?

Verdier er knyttet til holdninger og handlinger. Handlinger kan være i tråd med og fremme disse verdiene, eller stride mot dem. Er for eksempel kravene for å bli elev ved din skole de samme for alle? Etterleves prinsippet om å inkludere alle i organisasjonen din?

Mener du at du opplever verdiene og prinsippene til ODM/MR i ditt miljø (på skolen, i organisasjonen eller i klubben)? Gå tilbake til barometerskalaen i kapittel 5 for å få hjelp til å svare.

alltid   *ofte*   *sjelden*   *aldri*

Kommer du på bestemte tiltak som skolen eller ungdomsorganisasjonen din bør gjennomføre for å fremme prinsippene om menneskerettigheter og demokrati?

Skoler og ungdomsorganisasjoner gir store muligheter for å **omsette teori til praksis!** Dette er arenaer der vi kan lære menneskerettigheter og demokrati av egen erfaring.

Tar man hensyn til hva du mener om aktiviteter på skolen eller i ungdomsorganisasjonen?

Hvordan blir avgjørelser tatt i gruppen eller klassen din?

Er det rom for forbedringer? Hvordan?

Demokratiet fungerer **når alle deltar**, og det samme gjelder ODM/MR.

Hvem bør være med på å bestemme hva du lærer?

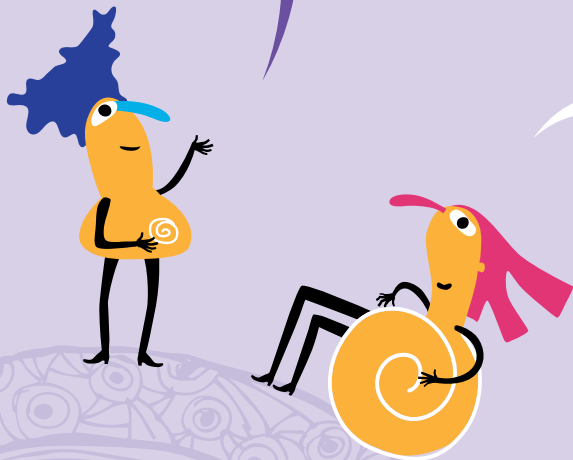
Mange bør involveres i hva og hvordan man lærer på skolen og i ungdomsorganisasjoner!

Lærere, ungdomsledere, familien din og andre som er engasjert i opplæring - som for eksempel de som lager lover om utdanning...

Men først og fremst bør du være involvert, som elev eller medlem av en gruppe eller organisasjon.

Man kan for eksempel involvere seg gjennom elevrådet eller elevorganisasjoner. Elevrådet er bare for elever. Gjennom elevrådet kan elever bli hørt om sine meninger og bekymringer i skolesaker. Ved enkelte skoler har elevrådene rett til ikke bare å legge fram synspunkter, men har også stemmerett i skolens styrende organer.

- Sjekk om det finnes et elevråd på skolen eller lignende ordninger i organisasjonen du er med i. JA NEI

Dersom svaret er *JA*:

- Sjekk hva de viktigste oppgavene er.

Dersom svaret er *NEI*:

- Kontakt Elevorganisasjonen for å få hjelp med elevrådsarbeid: <http://elev.no>

Men deltakelse kommer ikke av seg selv! I tillegg **har alle** et ansvar.

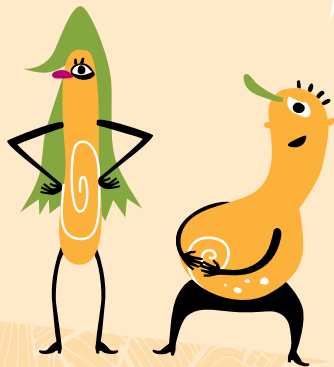
Når klassen diskuterer, bør vi si vår mening. Vi må også la alle andre få sjansen til å si sin mening og respektere synspunktene deres selv om de ikke mener det samme som oss.

La oss ikke glemme myndighetene! Myndighetene våre må både være involvert i beslutningene om opplæring og ta ansvar for dem.

8 Hva kan vi gjøre for å fremme ODM/MR?

Noen ideer om det finner du i dette heftet.

I selve Pakten finner du flere!

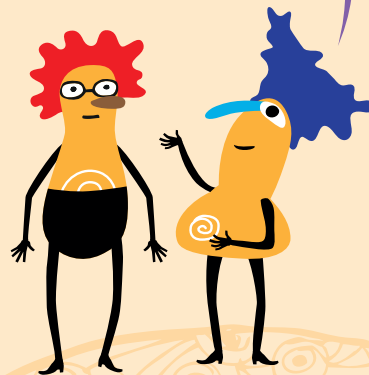
Samarbeid

- ▶ Alle mennesker og institusjoner bør støtte hverandre i å fremme ODM/MR.
- ▶ Samarbeid på ulike nivåer gir veldig mye tilbake: ODM/MR-aktiviteter kan starte i nærmiljøet ditt og vokse seg stadig større, ja til og med nå ut i hele verden!
- ▶ Myndighetene bør samarbeide nært med andre personer og institusjoner i

Denne Pakten er et bevis på at samarbeid kan fungere.

Enig! Den kommer fra et internasjonalt samarbeid mellom de 47 landene i Europarådet!

Opplæring av lærere og ungdomsledere

- ▶ Det er viktig for dem som skal undervise, at de er forberedt til arbeid med ODM/MR. Derfor bør de få opplæring.
- ▶ Myndighetene bør sørge for at det finnes opplæringsplaner for lærere, og både penger og personer for å gjennomføre dem.

- Spør lærerne om hvordan de fikk vite om ODM/MR. Når fikk de sist opplæring i emnet?
- Samarbeid med **lærerne** om å undersøke kurstilbudene til dem i Europarådets Pestalozzi-program for utdanning av lærere: www.coe.int/pestalozzi/
- Samarbeid med **ungdomsledere** om å undersøke kurstilbudene til dem på nettsiden www.coe.int/youth

Evaluering

- ▶ Det er viktig å tenke over hvordan en aktivitet har fungert for å forbedre den i fremtiden.
- ▶ De som har vært med på aktiviteter for ODM/MR, bør bli bedt om synspunkter.

Får du ofte muligheten til å si hva du mener etter en aktivitet eller skoletime du har deltatt i?

Hvordan kan oppfatningen din bli hørt?

Forskning

- ▶ Informasjon om ODM/MR må innhentes. Dette kan være erfaringer, metoder og kjennskap til emnene som er viktig for elevene.
- ▶ Denne informasjonen kan bli brukt for å måle hvor godt ODM/MR utvikler seg på et sted.
- ▶ Resultatene kan også gi oss ideer om hvordan vi kan forbedre ODM/MR.

Dele erfaringer

Å utveksle erfaringer om og eksempler på ODM/MR kan bare være positivt:

- ▶ Det kan forhindre at man gjentar opplegg som ikke virket.
- ▶ Det kan inspirere andre til å prøve ut nye ting og bruke opplegg som virket godt, på nye steder.

Et forskningsprosjekt ble organisert av organisasjonen for elever ved ungdomskoler og videregående skoler i Serbia. De ville finne en bedre måte for å organisere elevrådene i landet. Et av forskningsverktøyene var et spørreskjema som ble fylt ut av 8500 elever og 2000 lærere. De ble spurt om hva som var bra, og om hva som ikke var bra med elevrådene, og hva som burde gjøres for å forbedre situasjonen. Et av spørsmålene var om elever skal kunne stemme i skolestyret. Over 85 % av elevene og 50 % av lærerne svarte JA. Forskningsresultatene bidro sterkt til å overbevise myndighetene om å ta inn denne endringen i den serbiske utdanningsloven.

- Hvis din skole eller organisasjon har nyhetsbrev eller nettsted, så bruk det til å skrive om erfaringer med ODM/MR fra din klasse eller gruppe.

Hvilken av de positive eksemplene du leste om i dette heftet, fanget sterkest interesse hos deg? Hvorfor?

Informasjon til alle

Jo flere som kjenner til Pakten for opplæring i demokrati og menneskerettigheter, desto større blir mulighetene for å forbedre ODM/MR. Mennesker kan informeres på mange måter. En av måtene er dette heftet.

«Light on the Rights» (Lys på rettigheter) var en kampanje for å fremme «Erklæringen om skoleelevers rettigheter». Den var organisert i fellesskap av OBESSU og ESU. Medlemmer i organisasjonene arrangerte en «bussreise»: I en buss med kampanjens logo reiste de gjennom en rekke land i Europa og stoppet flere land. De fikk en overstrømmende mottakelse. Dette var en god anledning for alle elever ved ungdomsskoler og videregående skoler i Europa til å presentere seg selv og fremme elevers rettigheter i sine egne land.

Den europeiske studentunionen:
www.esu-online.org

Organising Bureau of European School Student Unions: www.obessu.org

Du finner informasjon om kampanjen på <http://www.obessu.org/light-on-the-rights-bus-tour>

På hvilke måter kan du tenke deg å informere andre om Pakten for opplæring i Demokrati og Menneskerettigheter?

Demokrati og menneskerettigheter begynner med oss. Vi kan alle bidra til å virkeliggjøre dem!

Oppfølging i demokrati, medborgerskap og menneskerettigheter er gode virkemidler for dette! Også vi kan bidra til å øke kunnskapen om demokrati og menneskerettigheter blant oss.

Nå som du vet litt mer om ODM/MR, hvilke av ideene vil du dele med vennene dine?

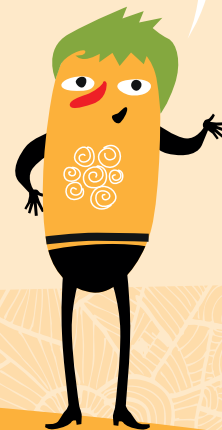

A large white rectangular area with horizontal dashed lines for writing.

Det finnes en lærerveiledning på engelsk til *Pakten for alle* på Europarådets nettsider:
http://www.coe.int/t/dg4/education/edd/Source/Resources/Guidelines_educators_october_rev04.pdf

Mer informasjon om publikasjoner utgitt av Europarådet om demokrati og medborgerskap finner du på:
http://www.coe.int/t/dg4/education/edd/Resources/Publications_EN.asp

Vi vil gjerne lese om disse ideene, og om dine egne synspunkter og erfaringer. Send oss e-post på edchre@coe.int.

Engelsk veiledning til dette heftet for lærere og kursledere:

http://www.coe.int/t/dg4/education/edc/Source/Resources/Guidelines_educators_october_rev04.pdf

Norsk utgave av Europarådets pakt for menneskerettighetsundervisning og opplæring til demokratisk medborgerskap:

<http://www.regjeringen.no/upload/kd/Vedlegg/Internasjonalt/Europa/Euoparadspakt2010.pdf>

Denne publikasjonen er utviklet i samarbeid med Direktoratet for demokratisk medborgerskap og deltakelse (opplærings- og ungdomsavdelingene) og Europarådets program «Bygging av et Europa for og med barn». Prosjektet er gjennomført med støtte og tilbakemeldinger fra en rekke partnere, innbefattet lærerutdanninger, ungdomsorganisasjoner, barn og ungdom. Vi takker spesielt OBESSU (Organising Bureau of European School Student Unions) og IFM-SEI.

Europarådet som ble grunnlagt i 1949, omfatter 47 land som deler verdier knyttet til menneskerettigheter, demokrati og rettsstatsprinsipper. Europarådets pakt for opplæring til demokratisk medborgerskap og menneskerettighetsundervisning (i dette heftet omtalt som Pakten) og vedtatt av Europarådets mininsterkomite 11. mai 2010, ble utviklet for å fremme disse verdiene i og gjennom opplæring. Den foreliggende versjonen av Pakten («Pakten for alle») henvender seg til alle, og spesielt til ungdom som ønsker å vite hva denne internasjonale avtalen handler om. Den forteller hvordan avtalen kan brukes for å fremme demokrati og menneskerettigheter i klasserommet, i ungdomsorganisasjonen og i samfunnet for øvrig.

» www.coe.int/edchre «

edchre@coe.int